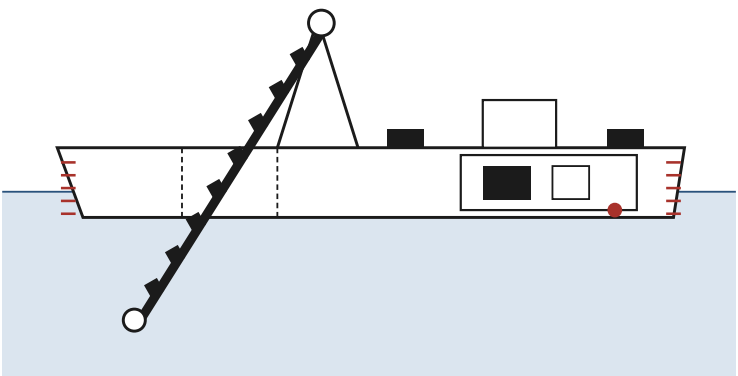
WARIES MISDAADREEKS · Nº 231

Diepgang in Sliedrecht

De zaak van de gesaboteerde baggermolen

EEN MISDAADPUZZEL IN BRIEVEN EN KAARTEN

UITGEVERIJ WARIES

Een schoenendoos aan de Molendijk

Sliedrecht, voorjaar 2026

Toen mijn oma Neeltje Versluijs-Brand in 2019 overleed, op haar negenentachtigste, vonden we op haar zolder een schoenendoos met een elastiek erom. Er zat een bundel brieven in, in haar ronde handschrift, en een stapeltje luchtpostkaarten met een palmboom op de postzegel, in de hanenpoten van opa Gerrit. Daaronder lagen getypte werfberichten, een knipsel met getijden, een rondeboek-blad en nog wat papieren die iemand op een kantoor voor haar had overgetikt.

Opa was in 1961 machinist op een baggermolen in Lagos. Oma runde de kantine van een scheepswerf aan de Merwede, schuin tegenover haar keukenraam. In de herfst van dat jaar ging er op die werf telkens iets mis met de nieuwe emmerbaggermolen, de *Morgenster*. Oma schreef opa er alles over. Opa schreef korte kaarten terug, want hij was, zoals zij het zei, „geen briefschrijver maar wel een denker". Hij bewaarde haar brieven in zijn kooi en nam ze in december mee naar huis. Zo kwamen ze samen in de doos.

Ik ben geen baggeraar. Om te begrijpen wat een boventuras is, of een bun, of een borgpen, ben ik een middag naar het Nationaal Baggermuseum aan de Molendijk gegaan, waar je de modellen van emmermolens van dichtbij kunt bekijken. Daarna las ik de brieven met andere ogen. Achter in dit boek leg ik nog eens uit wat ik daar leerde.

Mijn vader is de Kees uit de brieven. Hij was toen acht en weet er niet veel meer van dan dat hij een taart in de vorm van een molen kreeg. Hoe het afliep, vertelde oma pas toen ze heel oud was. Haar laatste brief over de zaak, en opa's telegram, heb ik achter in dit boek in een verzegeld deel gestopt.

HOE JE DIT BOEK LEEST

De stukken staan in de volgorde waarin ze zijn geschreven: oma's brieven met hun bijlagen, en daartussen opa's kaarten. Let erop dat de post onderweg ongeveer zes dagen deed, elke kant op. Opa antwoordt dus vaak op een brief van een week eerder, en oma op een kaart die ze net binnen heeft.

Achter de laatste brief vind je de vragen, werkbladen en een antwoordformulier. Hints staan op hun kop, in drie niveaus: draai het boek alleen om als je vastzit. Pas als je je antwoorden hebt opgeschreven, open je het verzegelde deel.

Reken op twee tot vier uur, alleen of samen. Een potlood en een vel papier helpen; oma had de keukentafel.

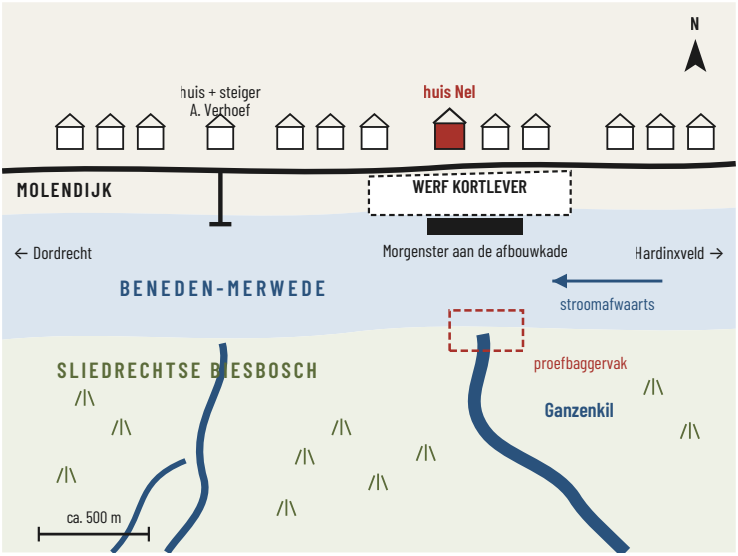
Marleen Versluijs

Wie is wie, najaar 1961

Neeltje (Nel) Versluijs-Brand	31, kantine Werf Kortlever	Schrijft de brieven. Dochter van een schipper, woont aan de Molendijk met zoon Kees (8 op 25 september).
Gerrit Versluijs	34, eerste machinist	Op de baggermolen *Hellevoort VI* in Lagos. Hielp de machinekamer van de *Morgenster* tekenen. Schrijft kaarten.
Willem Kortlever	61, directeur-eigenaar	„De oude Kortlever." Loopt sinds een heupoperatie in juli met twee stokken.
Bas Kortlever	33, bedrijfsleider	Zoon van Willem. Nieuwe auto, speedboot.
Henk Stam	48, ploegbaas montage	Bondsman, vier kinderen, getrouwd met Riek.
Cor Ooms	55, nachtwaker sinds maart 1961	Oud-baggerman, ontslagen bij Hellevoort na een ongeluk in 1960. Getrouwd met Truus.
Arie Verhoef	44, magazijnmeester	Weduwnaar, woont aan de Molendijk, eigen steiger en praam.
ir. Adriaan Sluimer	39, ontwerper	Ingenieursbureau in Delft; ontwierp de *Morgenster*.
Jaap Blokland	41, chef nachtploeg	Werf Van Bommel, Hardinxveld.
Piet Mulder	67, invaller-nachtwaker	Doet de zondagnachten.
Dina Ruijter	24, typiste op kantoor	Vriendin van Nel. Tikt alles over.
Familie Hellevoort	opdrachtgever	N.V. Baggermaatschappij Hellevoort, Sliedrecht. Ook eigenaar van Gerrits schip.

Mevrouw Van Dam is de buurvrouw. „De oude Kortlever" en „Willem" zijn dezelfde persoon.

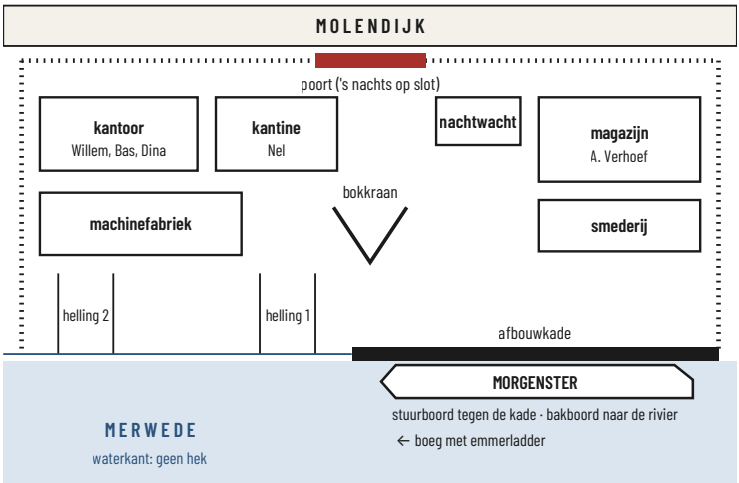
De Merwede bij de werf

Sliedrecht en de Sliedrechtse Biesbosch rond de werf, getekend door Marleen naar de brieven. Niet op schaal langs de dijk. De Merwede stroomt hier van oost naar west.

Sliedrecht ligt aan de noordoever van de Beneden-Merwede. De huizen staan langs de Molendijk; tussen dijk en rivier liggen werven, steigers en loodsen. Aan de overkant begint de Sliedrechtse Biesbosch: grienden, riet en killen, alleen over het water te bereiken. In 1961 stond de rivier hier nog flink onder invloed van eb en vloed: twee keer per etmaal hoog en twee keer laag water, met het grootste verschil rond springtij. De Ganzenkil, waar de *Morgenster* zou proefbaggeren, mondt bijna recht tegenover de werf uit in de Merwede.

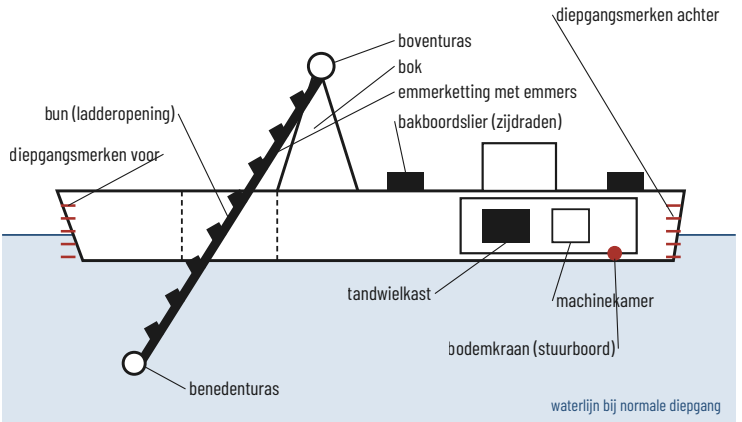
De werf Kortlever

Plattegrond van de werf in 1961, naar een tekening in de bundel. Aan de dijkkant hek en poort, aan de rivierkant geen afscheiding.

De werf ligt, zoals de meeste Sliedrechtse werven, tussen de dijk en de rivier. 's Nachts gaat de poort aan de dijkkant op slot; de nachtwaker heeft zijn hok vlak bij de poort en loopt zijn rondes over het terrein. De *Morgenster* ligt na de tewaterlating aan de afbouwkade, met haar stuurboordzijde tegen de kade en haar bakboordzijde naar de rivier. Vanuit haar keuken aan de Molendijk kijkt Nel schuin over de werf heen op de kade en de molen.

Een emmerbaggermolen in doorsnede

Schematisch zijaanzicht van de Morgenster, bouwnummer 214, gezien vanaf de rivier (bakboordzijde). Boeg links.

Zo werkt het. Een emmermolen is een drijvende ponton met een schuine **emmerladder** die door een opening in de romp, de **bun**, onder water steekt. Over de ladder loopt een eindeloze **emmerketting**: emmers aan schakels, met grote pennen aan elkaar, en elke pen geborgd met een **borgpen**. Bovenin draait de ketting over de **boventuras**, een zwaar vierkant wiel, aangedreven via de **tandwielkast** in de machinekamer. Onderin keren de emmers om de **benedenturas** en schrapen zo de bodem af.

Met lieren en staaldraden, de **zijdraden** aan bakboord en stuurboord, trekt de molen zichzelf heen en weer over het baggervak. In de bodem zitten **bodemkranen** om ruimten te kunnen vullen of leeg te laten lopen. Op voor- en achtersteven staan aan beide kanten **diepgangsmerken**: cijfers die aangeven hoe diep het schip in het water ligt.

Inhoud van de doos

Brief 1	zondag 3 september	**11**
Brief 2	vrijdag 8 september, met werfbericht 31 en keuringsrapport	**13**
Kaart 1	zaterdag 9 september	**16**
Brief 3	woensdag 13 september	**17**
Kaart 2	donderdag 14 september	**19**
Brief 4	zaterdag 16 september, met controlelijst emmerketting	**20**
Kaart 3	dinsdag 19 september	**23**
Brief 5	vrijdag 22 september, met oliekaart, sleutellijst, werfbericht 32, prentbriefkaart	**24**
Kaart 4	zaterdag 23 september	**28**
Brief 6	dinsdag 26 september, met een brief van Kees	**29**
Kaart 5	donderdag 28 september	**32**
Brief 7	zaterdag 30 september, met rondeboek en schetsje	**33**
Kaart 6	maandag 2 oktober	**36**
Brief 8	donderdag 5 oktober, met brief van de accountant en werfbericht 33	**37**
Kaart 7	vrijdag 6 oktober, met schets	**40**
Brief 9	dinsdag 10 oktober, met getijden oktober	**41**
Kaart 8	woensdag 11 oktober	**44**
Brief 10	vrijdag 13 oktober	**45**
Kaart 9	zaterdag 14 oktober	**47**
Brief 11	dinsdag 17 oktober, met rondebriefje en werfbericht 35	**48**
Brief 12	donderdag 19 oktober	**51**
Kaart 10	donderdag 19 oktober	**53**
Brief 13	maandag 23 oktober, met verklaring Van Bommel	**54**
Kaart 11	dinsdag 24 oktober	**57**
Brief 14	vrijdag 27 oktober, met proces-verbaal	**58**
Brief 15	zondag 29 oktober, met werfbericht 37	**61**
Aan de lezer	vragen, werkbladen, antwoordformulier	**64**
Hints	drie niveaus, op hun kop	**72**
Verzegeld	de afloop en de oplossing	**75**

BRIEF 1

Nel aan Gerrit · zondag 3 september 1961

Sliedrecht, zondag 3 september 1961

Lieve Gerrit,

Een week ben je nu weg en het huis is nog steeds te groot. Kees heeft je pet aan de kapstok laten hangen, „voor als papa terugkomt", en ik heb hem niet durven weghalen. Hij vraagt elke avond hoe laat het in Lagos is. Ik heb gezegd: even laat als hier, maar dan warmer. Dat vond hij een slecht antwoord.

Ik schrijf je meteen het grote nieuws, al heb je het misschien al van de maatschappij gehoord: maandag is de *Morgenster* te water gegaan. Wat een gezicht. Dwarsscheeps van helling 2 af, met zo'n plons dat de halve dijk nat werd, en de jongens van de montage gooiden hun petten in het water. Ouwe Kortlever heeft een toespraak gehouden, op twee stokken, want sinds de operatie aan zijn heup in juli komt hij nergens meer zonder. Hij zei dat het de mooiste molen was die ooit van een Sliedrechtse helling was gegleden, en toen moest hij gaan zitten. Mevrouw Hellevoort heeft de fles gebroken. Die vrouw draagt een hoed waar je een vlot van kunt maken.

Nu ligt de *Morgenster* aan de afbouwkade, met de stuurboordzijde tegen de kade en de boeg met die enorme emmerladder stroomafwaarts. Als ik 's ochtends het keukengordijn opendoe, kijk ik er recht op. Het is net of er een kerk op het water ligt.

In de kantine is het druk als nooit. Om tien uur en om drie uur staat de hele montageploeg bij mijn luik, en wat daar niet besproken wordt, bestaat niet. Henk Stam is er niet blij mee. Volgens hem draait zo'n nieuwe molen met negen man waar wij er vroeger zestien op hadden, en „de andere zeven mogen bij de sociale dienst gaan schoffelen". Hij is nu ook voorzitter

KAART 1

Gerrit aan Nel · zaterdag 9 september 1961

PAR AVION · LUCHTPOST

Neel,

Je brief van zondag kwam vandaag mee met de motorboot van de agent. Heb hem twee keer gelezen, één keer in de machinekamer en één keer op mijn kooi. Hier is het heet en nat tegelijk, wat ik niet kende. De muggen hier zijn groter dan bij ons de mussen. De Hellevoort VI baggert de toegangsgeul naar de nieuwe kade; zand, zand en nog eens zand, en elke middag een bui waar je bij staat.

Die pet mag blijven hangen. Kees krijgt een kus van me, zeg maar dat het hier om vier uur 's middags donker is van de regen en niet van de nacht.

Cor is beter dan zijn naam. Hij heeft op de III twee keer mijn leven gered. Maar hij laat geen fuik liggen, al staat de burgemeester erbij.

G.

Mevr. N. Versluijs-Brand · Molendijk
Sliedrecht (Z.H.) · HOLLAND

VOORKANT VAN KAART 1

De prentkant van Gerrits eerste kaart. Op de molen heeft hij met inkt een pijltje gezet: „hier slaap ik".